

Dato: 09.11.2015
Saksbehandler: ..... Bror Myrvang
Telefon direkte: 48174683
Deres ref.: .....
Løpenr.: 78133/2015
Saksnr./vår ref.: 2015/6588
Arkivkode: .....

Forsvarsdepartementet

Forsvarssjefens militærfaglige råd og ny langtidsproposisjon for forsvarssektoren - høringsinnspill fra Bodø kommune

Vedlagt oversendes Bodø kommunes innspill til ny langtidsplan for forsvarssektoren. Innspillet kan oppsummeres i tre hovedpunkter:

- FMR presenterer ikke en sterk og tydelig begrunnelse for å få omgjort Stortingets vedtak om å flytte Luftforsvarets ledelse til Reitan. Det vises til «en samlet vurdering og prioritering av økonomiske forhold». Samtidig påpeker FMR at det faktisk er operative fordeler forbundet med å samlokalisere Luftforsvarets ledelse med annen virksomhet på Reitan.
- Det er uheldig at Forsvarssjefens militærfaglige råd (FMR) foreslår så betydelige reduksjoner i den militære tilstedeværelsen i Nordområdene i en tid hvor de utenriks- og sikkerhetspolitiske omstendighetene tilsier det motsatte.
- Bodø kommune er opptatt av at Forsvaret ikke kan videreutvikles isolert fra andre samfunnsfunksjoner. Det er nødvendig å ta andre hensyn, og da særlig innen Nordområdeutviklingen og alminnelig samfunnsikkerhet som søk og redning samt miljø.

Bodø kommune har utbedt kopi av beslutningsgrunnlaget, herunder kopi av de økonomiske beregningene. FD har opplyst at grunnlaget er enten unntatt offentlighet eller til kvalitetssikring hos ekstern konsulent. Vi gjentar vår oppfordring om å få tilsendt beslutningsgrunnlag etter hvert som deler av det kan gjøres tilgjengelig.

Med hilsen

Ida Maria Pinnerød
Ordfører (AP)

Utvikling

Postadresse:

Besøksadresse:

Telefoner:

Sentralbord: 75 55 50 00

Ekspedisjon:

Telefax:

Elektroniske adresser:

Bror.Myrvang@bodo.kommune.no

www.bodo.kommune.no

Orgnr.:

972 418 013

Bankkonto:

4500 55 00080

Morten Melå (AP)

Grethe M. Fjærvoll (H)

Allan Ellingsen (Frp)

Svein Olsen (Rødt)

Randolf Gryt (SV)

Ingrid Lien (Sp)

Ida Johnsen (V)

Håkon Møller (MDG)

Bente Haukås (Krf)

Sign

Sign

Gruppeledere

**Forsvarssjefens militærfaglige råd og ny langtidsplan for forsvarssektoren –
høringsinnspill fra Bodø kommune**

KONKLUSJON / SAMMENDRAG

Forsvarssjefens foreslår at Stortingets vedtak i 2012 om å etablere Luftforsvarets samlede ledelse på Reitan, ikke skal realiseres. Bodø kommune mener det skal en særdeles sterk begrunnelse til for å omgjøre et nylig stortingsvedtak om lokalisering av en betydelig enhet i Forsvaret. Dette innspillet argumenterer for at vi ikke finner at en slik begrunnelse er til stede, og vi anmoder derfor om at Forsvarsdepartementet innstiller på å opprettholde Stortingets vedtak. Argumentasjon nedenfor favner tilstedeværelse i Nordområdene generelt og Luftforsvarets ledelse spesielt.

Bodø kommune hadde forventet at Forsvarssjefens militærfaglige råd (FMR) skulle ta større hensyn til utfordringene i Nordområdene. FMR foreslår kraftsamling langs hovedfartsårene og konsentrasjon til utvalgte områder. Vi ser et helt annet tydelig hovedtrekk ved FMR; Forsvarets virksomhet i nord bygges kraftig ned. Det nye førstelinjeforsvaret foreslås konsentrert til Bergen, Trøndelag og Østlandet. Avdelinger i nord reduseres igjen. Tjenestestedene nordpå som kunne gitt stordriftssynergier, herunder Bodø, svekkes gradvis. Vi anerkjenner at Forsvaret må være til stede også i Sør-Norge, og vi er enige i at omstrukturering må til. FMR foreslår et forsvar som er økonomisk gunstig å anskaffe og drive, men dets relevans svekkes ved at tyngdepunktet plasseres for langt sør. Intet kan kompensere for et førstelinjeforsvar som er for tilbaketrasket. Vår begrunnelse er:

- Regjeringens utenrikspolitikk sier tydelig at militær tilstedeværelse er vesentlig for å ivareta sentrale interesser i Nordområdene. Utviklingen i nord er en del av å sikre landet utvikling og inntekter før Nordsjøen når et ikke-drivverdig nivå. En fortsatt, strategisk utvikling i nord gjelder flere vekstnæringer, herunder energi, mineraler, sjømat, turisme og transport. Aktiviteten i nord øker og følges med interesse av en rekke land, i og utenfor det arktiske samarbeidet. Norges posisjoner må sikres innenfor rammen av klimaendringer, nye teknologier og ny kunnskap i et geopolitisk krevende landskap med stormakter som aktive aktører. I hovedsak er utviklingen i nord lovende, og det nåværende konfliktnivået er lavt. Det siste kan ikke tas for gitt i all framtid, og norsk, militær tilstedeværelse er en viktig del av svaret på utfordringene i nord.
- Naboskapet til den militære stormakten Russland er krevende for småstaten Norge. Russland har gjenreist de konvensjonelle styrkene sine, og vist evne og vilje til å bruke de i offensive operasjoner for å nå egne målsettinger. Norge og Russland samarbeider godt i nord, men det finnes enkeltsaker som kan utløse et mer anspent forhold mellom landene. Russland kan i framtiden oppleve interne utfordringer, som igjen kan spille over på naboland. Russland er den eneste sannsynlige motstanderen for Norge i FMRs dimensjonerende utfordringer «våpnet angrep på Norge» og «tvangsdiplomati med militære virkemidler». Russlands strategiske kjernevåpen i Nordområdene utgjør i seg selv en mulighet for at Norge kan bli trukket inn i en konflikt. Innretningen av førstelinjeforsvaret må derfor ta større hensyn til at Russland og Norge geografisk sett møtes i nord, enn FMR gjør.
- Norsk, militær tilstedeværelse i nord må bekrefte vårt ønske om sikkerhet, stabilitet og forutsigbarhet i nord. Styrkene må virke avskrekkende og stå til disposisjon for Regjeringen hvis kriser skulle oppstå. Kort varslingsstid må legges til grunn. Norge må etablere en normalsituasjon med solid, militær tilstedeværelse i nord i fredstid. Uten slik tilstedeværelse kan Norge bli møtt med påstander om eskalering hvis en krisesituasjon fører til økt styrkebehov.
- Tilstedeværelsen i nord må være bredt anlagt for å oppnå høy synlighet og for å dekke flere forskjellige funksjoner. Både operative styrker, ledelse, beredskapslagre, logistikkfunksjoner og infrastruktur for mottak av forsterkninger må til for å sende et utvetydig signal til våre allierte, Russland og andre land om at Norge har til hensikt å forsvare egne interesser.
- Tilstedeværelse av ledelsesfunksjoner er spesielt viktige. Det er galt signal å plassere de i «bakre» områder. Sjefer er viktig for kontaktsvirksomheten med andre lands forsvar, Russlands

- inkludert. Norske, militære sjefer er en del av situasjonsforståelsen og kunnskapsspredningen som gjelder Nordområdene, og av den grunn bør noen av de ha tilhold i Nordområdene.
- Norske styrker med fredstids plassering i nord, tilpasser seg bedre Nordområdenes krevende klima og opparbeider god kjennskap til geografi og farvann.
  - Norske styrker med permanent base og egne beredskapslagre i nord vil redusere logistikkutfordringer forbundet med å forflytte de nordover og forsyne de sørfra. Transportkapasitetene kan dermed reserveres for allierte forsterkninger.
  - Sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) og Sjefen for Luftforsvaret kan oppnå roller i NATOs kommandosystem i framtiden. Sjef FOH omtales allerede som en kandidat i «Et felles løft», ikke minst fordi han allerede tilfører alliansen en unik situasjonsforståelse om Nordområdene. Sjefen for Luftforsvaret kan få en lignende rolle, men det vil svekke mulighetene for det hvis han blir geografisk adskilt fra sitt eget luftoperasjonscenter.
  - Luftmaktens betydning i hurtig, utviklede kriser tilsier at Sjef FOH og Sjefen for Luftforsvaret bør være samlokalisert. Luftstridskreftene er viktig under kriser for å innhente informasjon, avskrekke samt beskytte egne interesser. Blant allierte styrker er det først og fremst luftstyrker som kan gjøre en forskjell på kort varsel. Sjøstyrker og landstyrker vil normalt bruke mye lengre tid før de er klar i operasjonsområdet. Både Sjef FOH og Sjefen for Luftforsvaret, i sin rolle som taktisk styrkesjef, må innlede samarbeid med allierte om luftoperasjoner. Sentral ledelse av luftoperasjoner er et anerkjent prinsipp, ikke minst fordi luftstyrkene ofte opptrer i støtteforhold til land og sjø. Et fellesoperativt hovedkvarter og et luft hovedkvarter har noenlunde like infrastrukturbehov (operasjonscenter, IKT, beskyttelse osv).
  - Det er fordelaktig for daglig dialog og operasjonene at både FOH og Luftforsvarets toppledelse er lokalisert i samme by som Luftfartstilsynet, Avinors kontrollsentral for Nordområdene og Hovedredningsentralen i Nord-Norge.

FMR understøtter ikke utenrikspolitikken på en optimal måte, og kan heller ikke sies å møte de største utfordringene norsk statsikkerhet kan bli stilt ovenfor. Dette skyldes at tyngdepunktet i Forsvaret havner for langt sør. FMR foreslår flere omkamper med nylige stortingsvedtak om Forsvarets struktur. Nedlagte baser i sør foreslås gjenopprettet for å gi plass til enheter som fra før er i Nord-Norge, eller som Stortinget tidligere har vedtatt flyttet nordover. Dette gjelder både operative styrker og ledelse/staber. Den forrige langtidsproposisjonen skulle gi oss et omstrukturert luftforsvar, men betydelige deler av Stortingsvedtaket fra 2012 er ifølge FMR allerede utgått på dato. FMR gir ikke inntrykk av å være en helhetlig og langsiktig plan for Luftforsvarets ledelse. De operative ulempene påpekes av Forsvaret selv. Vi frykter at militær luftledelse havner i spill igjen om kort tid hvis FMR vedtas. Omstillingskostnader og ulemper for personellet tatt i betraktning; det er bekymringsfullt.

Luftforsvarsmuseet i Bodø er en del av større helhet som dekker norsk luftfart, militært som sivilt. Det er flere utviklingsprosjekter knyttet til Norsk luftfartsmuseum. Bodø kommune ber om å bli invitert inn i arbeidet hvis Forsvarssjefen iverksetter utredninger som berører Luftforsvarsmuseet.

Bodø kommune foreslår at NOBLEs framtid vurderes i lys av FOHs virksomhet.

Bodø ønsker fortsatt å være et attraktivt tjenestested i Forsvaret. Kommunen arbeider hardt med en helt ny plan for byen etter kampfly-æraen. Vi oppfordrer både Forsvarsdepartementet og Forsvaret til å vurdere utnyttelse av mulighetene som følger med «Ny-by ny-flyplass». Vi har tro på at en attraktiv regionby som Bodø kan være et fordelaktig vertskap for Forsvaret, totalforsvarsfunksjoner og allierte styrker i framtiden.

INNLEDNING

1. Bodø kommune - Norges sikkerhets- og beredskapshovedstad

Bodø kommune har sterk interesse i forsvarssektoren fordi byen er et tyngdepunkt i norsk sikkerhet og beredskap. Ingen andre regionbyer har en så bred tilstedeværelse av statlige beredskapsaktører som Bodø, særlig innen operativ ledelse. Sikkerhet og beredskap er høyt på sakskartet også ved Universitetet i Nordland (UiN) og hos Nordland fylkeskommune. UiN har markert seg gjennom forskning om redning til havs generelt og i Nordområdene spesielt. UiN har dessuten flere studier og en bred satsning innen sikkerhet og beredskap. Bodø har mange aktører innen luftfart, hvorav flere med beredskapsfunksjoner. Byens næringsliv har markedsposisjoner innen sikkerhet. I Bodøs kommunale, strategiske samfunnsdel for perioden 2014-2026 er videreutvikling av sikkerhets- og beredskapsbransjen en av tre hovedmålsettinger.

2. Bodø og Forsvaret – status 2015

Bodø er vertsby for FOH, Luftoperasjonssenteret (NAOC), NOBLE og Luftforsvarsmuseet, som er en integrert del av Norsk Luftfartsmuseum. 132 Luftving er enda i Bodø, men nedlegges i 2016. Inntil 2022 skal kampfly fortsatt være lokalisert her. 330 skvadronen opererer også fra Bodø flystasjon. Forsvarets logistikkorganisasjon, Cyberforsvaret og Forsvarsbygg har også enheter i Bodø.

I 2012 vedtok Stortinget at Generalinspektøren i Luftforsvaret (GIL) med tilhørende enheter skal etableres på Reitan, samlokalisert med FOH. NAOC ble opprettet i 2014, delvis med stillinger/personell fra FOH. For de andre enhetene er vedtaket enda ikke gjennomført.

Stortinget vedtok samtidig at norske kampfly skal stasjoneres på Ørland og Evenes. Vedtaket var et tap for Bodø, som straks startet arbeidet med ny utvikling. Prosjektet «Ny-by ny-flyplass», som nå utredes av Avinor for Regjeringen, er spydspissen i vårt mangslungne utviklingsprogram. «Ny-by ny-flyplass» omdisponerer det militære flyplassområdet til andre formål og relokaliserer flystripen. For Bodø kommune er omkamp om kampfly og luftving ikke et tema. Vi har likevel ambisjoner om å være en viktig vertsby for Forsvaret.

MILITÆR TILSTEDEVÆRELSE I NORDOMRÅDENE

3. Utenrikspolitiske forhold – herunder Nordområdepolitikken

Nordområdene har i lengre tid vært Norges viktigste utenrikspolitiske interesseområde. Arktis kan forventes å få større betydning i framtiden. Norske myndigheter må forvente at andre land vil ta større politisk, økonomisk og militær interesse i området. Nordområdene er ikke bare et viktig utviklings- og interesseområde. Norge møter Russland i nord, rent geografisk, og det er fortsatt noen enkeltsaker mellom Russland og Norge som kan utløse et mer anspent forhold mellom landene.

Regjeringen har gjort et betydelig poeng av den militær tilstedeværelsen i Nordområdene. Den gir norske myndigheter oversikt og situasjonsforståelse. Militær avdelinger på plass i nord gir Regjeringen verktøy til å håndtere hendelser og kriser. Økt aktivitet og ønske om fordelaktige posisjoner i Nordområdene medfører plikter. Med aktivitet og plikter følger forventninger om økt tilstedeværelse, også militært. En solid tilstedeværelse av militære enheter i nord vil være et signal til omverdenen om at Norge prioriterer sikkerhet, stabilitet og forutsigbarhet.

Regjeringen prioriterer følgende fem områder for den fortsatte utviklingen i Nordområdene; internasjonalt samarbeid, næringsliv, kunnskap, infrastruktur samt sikkerhet. Bodø kommune mener forsvarssektoren kan og bør bidra til Nordområdeutviklingen som følger:

- Internasjonalt samarbeid: Militære sjefer og avdelinger er ofte involvert i internasjonalt samarbeid. Det ligger en egen avspenningseffekt i at militære ledere og avdelinger møtes og utveksler synspunkter. God gjensidig kjennskap og forståelse mellom Forsvarets sjefer og russiske, militære sjefer reduserer mulighetene for mistolkning av hverandres disposisjoner. Russland har flere ledelsesfunksjoner nært grensen til Norge. Det er naturlig at de møtes av norske motstykker med tydelige, synlige roller i nord.
- Næringsliv: Forsvaret tilstedeværelse skaper trygghet og stabilitet, noe som igjen bidrar til at næringslivet får bedre vilkår og utviklingsrom. Militær tilstedeværelse i Nordområdene er et signal til internasjonale og nasjonale investorer om at stabilitet og sikkerhet prioriteres.
- Kunnskap: Forsvaret er en kunnskapsbedrift med høyt utdannede ledere og eksperter. Ledere og eksperter utvikler en situasjonsforståelse for det miljøet og den rammen de driver sin aktivitet innenfor. Ledere, staber og avdelinger med tilhold og aktivitet i nord, er viktige for den samlede, norske situasjonsforståelsen. Tidligere etableringer har vist at kunnskaps- og beslutningsmiljøer (sjefer, staber, skoler) med hell kan lokaliseres i Nord-Norge. En større andel av utdanningen av Forsvarets personell bør gjennomføres i Nord-Norge.
- Infrastruktur: Forsvaret har bidratt til at andre sivile funksjoner kan dra fordeler av infrastruktur i Nordområdene. Dette gjelder spesielt havner, lufthavner, drivstoffanlegg og annen infrastruktur for samferdsel. Forsvaret er bruker av sivil infrastruktur. Det er mulig å videreutvikle infrastruktur i Nordområdene til fordel for både militær og sivil sektor. Dette kan og bør gjøres innenfor rammen av totalforsvaret, og i enda større grad enn tidligere.
- Miljøvern, sikkerhet og beredskap: Klima-, miljø- og redningsutfordringene i nord er store og skiller seg fra resten av landet pga større avstander, mindre infrastruktur, mer krevende klima samt utfordrende internasjonalt samarbeid. Forsvaret har vært og er en viktig del av den samlede sikkerhetsinnsatsen i nord. Forsvaret bør primært innrettes i samsvar med behov som er fundamentert i statssikkerheten. Men, når behovene for samfunnsikkerhet og statssikkerhet åpenbart kan kombineres, og tillegg bidra til økt tilstedeværelse, framstår plassering av enheter i Nordområdene i fredstid som hensiktsmessig. Det er kunstig å ikke se så viktige behov og militære kapasiteter under ett.

Norske myndigheter og institusjoner i nord har forbindelser til andre land som er aktive i Nordområdene. FOH og universitetene er eksempler på kanaler som har fungert selv om forholdet til Russland har vært nedkjølt. Institusjonene i nord har en «hands on» forståelse av Nordområde-tematikken. Årsaken er at de er lokalisert i nord, til daglig kjenner på utfordringene og ikke minst har sitt daglige virke sammen med og deler situasjonsforståelse med Nordområdeaktører.

I forslag til statsbudsjett for 2016 foreslås en rekke nordområdetiltak. Utenriksdepartementet har presentert en oversikt viser satsing på tvers av sektorer. Forsvarets andel er økt overvåking med maritime patruljefly samt økt aktivitet med undervannsbåt. I FDs budsjettforslag beskrives lokaliseringen av undervannsbåter i Ramsund som permanent. Dette er helt riktig vei å gå.

4. Sikkerhetspolitiske forhold

Etter Prop 73S (2011-2012) har det sikkerhetspolitiske bildet endret seg dramatisk. Dette framgår tydelig av Forsvarsministerens oppdragsskriv for FMT (sitat):

«For å være et relevant sikkerhetspolitisk verktøy må Forsvaret videreutvikles i tråd med den geopolitiske utviklingen. Vi har vært vitne til omfattende geopolitiske endringer siden forrige langtidsplan ble vedtatt. Norge har gradvis kommet i en mer krevende sikkerhetspolitisk situasjon, og våre geopolitiske omgivelser er varig endret. Hovedelementene i denne utviklingen er et mer selvhevdende og militært kapabelt Russland, og et forverret forhold

mellom Russland og de vestlige land. Den russiske folkerettsstridige annekteringen av Krim og de facto intervensjonen i Øst-Ukraina har ført til ustabilitet og uforutsigbarhet som vi ikke har sett i Europa siden den kalde krigen. Moderniseringen av russiske militære har medført en betydelig styrking av landets militære evne. Russisk reaksjonsevne og strategiske mobilitet er vesentlig forbedret, noe som medfører at varslingstiden for militær oppbygging er sterkt redusert. Dette har store konsekvenser for forutsigbarheten og sikkerheten i våre nærområder. Selv om sannsynligheten for militær maktbruk mot Norge anses som liten, kan det ikke utelukkes, og vi må ta høyde for det i vår forsvarsplanlegging».

Ekspertgruppen for forsvaret av Norge bekrefter innholdet i sitatet ovenfor i «Et felles løft». Rapporten beskriver tre tenkelige scenarier, hvorav to har Russland som motstander. Russlands intervensjon i Georgia (2008), annektering av Krim (2014) og intervensjon i Øst-Ukraina (2014-), moderniserte militære kapasitet samt evne til å gjennomføre avanserte operasjoner, medfører at scenariene med Russland som hovedmotstander må være dimensjonerende for det nye Forsvaret. Russland må påregnes å treffe alle nødvendige tiltak for å beskytte de strategiske ubåtstyrkene i nord. De er av *høyeste strategiske betydning*, og en del av det russiske selvbildet som stormakt.

Norge og Russland kan som sagt sies å ha enkeltsaker som kan utløse et mer anspent forhold mellom landene. Disse sakene har neppe potensial i seg alene til å utløse en væpnet konflikt, men kan bli en del av et større årsakskompleks. Utløsende årsaker til en konflikt kan oppstå gjennom interne, russiske forhold. Norske myndigheter kan ikke utelukke avansert og hurtig maktbruk mot våre styrker og interesser, med målsettinger om å tvinge fram avståelser.

Regjeringen må ta høyde for stor usikkerhet og dynamikk i dette sikkerhetspolitiske bildet. Etter 1989 tok troen på en varig og dyp fred noe oppmerksomhet bort fra den usikkerheten som fortsatt må knyttes til Russland. Andre oppgaver fikk en større plass i det politiske og det militærstrategiske landskapet. Forsvaret må nå re-innrettes for å ivareta norsk statssikkerhet i forholdet til Russland. Det innebærer at en større andel av Forsvaret bør være i nord i fredstid.

5. Om militær tilstedeværelse og mulighetene for å betjene flere formål samtidig
Tilstedeværelse skal ha en avskrekkende virkning. *Avskrekking er troverdighet og synlighet*. Tilstedeværelse for avskrekking må først og fremst omfatte operative kapasiteter. Effekten forsterkes når tilstedeværelsen også omfatter ledelse, logistikk og andre kapasiteter. Synlighet overfor Russland er størst når norske militære enheter befinner seg i Nordområdene.

Permanent, militær tilstedeværelse i Nordområdene bidrar til å etablere en normalsituasjon med en viss mengde styrker i fredstid. Dermed kan norske myndigheter unngå å bli møtt med påstander om eskalering når en krise eventuelt oppstår, og styrker må flyttes fra sør til nord for å håndtere krisen.

Tilstedeværelse og fredsoperative oppdrag kan kombineres. Tilstedeværelse i nord vil dessuten bidra til å tilvenne norske styrker områdenes geografi og utfordrende klima. Styrker med fast opphold i nord, kjenner og behersker operasjonsmiljøet bedre enn de som er lokalisert andre steder.

Norske styrker med permanent base i nord vil redusere logistikkutfordringer forbundet med å forflytte styrker og føre fram forsyninger sørfra til fremskutte baser. Jo flere avdelinger, beredskapslagre mm som legges til Sør-Norge, jo mer utfordres logistikkapasitetene for transporten mellom Sør-Norge og Nord-Norge når innsats i nord blir nødvendig. Logistikkapasitetene bør heller reserveres til mottak av allierte forsterkninger, en funksjon som både «Et felles løft» og FMR fremhever som svært viktig.

Militær styrker kan i noen grad øve og trene for operasjoner andre steder i verden, samtidig som de utgjør en synlig tilstedeværelse i Nordområdene. Norske styrkers tilstedeværelse i nord vil bekrefte også overfor våre allierte at Norge tar utfordringene med Russland og Nordområdene på alvor. Alliert trening og samøving med norske styrker bør foregå i nord for å oppnå synlighet og tilvenning til det mest krevende klimaet. Norske, militære avdelinger i nord er naturlige vertsavdelinger for allierte styrker som ønsker å trene og øve i Norge.

6. Tilstedeværelse - eksempel fra Forsvarets årsrapport 2014

I 2014 måtte Forsvaret treffe tiltak for å øke sin tilstedeværelse i nord. Fra årsrapporten (sitat):

2014 har vært et år der vi har opplevd store endringer i våre sikkerhetspolitiske omgivelser. Russland har demonstrert evne og vilje til å bruke militærmakt for å oppnå politiske målsettinger. Det er viktig å presisere at Russland i dag ikke vurderes å utgjøre en militær trussel mot Norge, men vi må fortsatt følge nøye med i våre nærområder. Vårt militære bidrag til stabilitet er konsekvent opptreden, kontinuerlig tilstedeværelse og forutsigbarhet i vårt handlingsmønster. Når den militære aktiviteten øker, krever dette økt tilstedeværelse også fra Forsvaret. Derfor iverksatte vi på slutten av 2014 tiltak for å øke militært nærvær på sjøen, i luften og på land i nord. Dette er ressurskrevende og uten tildeling av økte midler må Forsvaret på kort sikt nedprioritere andre områder, herunder også annen operativ aktivitet.

Årsrapporten beskriver et behov for styrker i nord, straks NATO og Norge fikk en utfordring i forholdet til Russland. Økt tilstedeværelse i nord er enklere og mindre krevende å gjennomføre for enheter som har fredstids stasjonering der. I samme årsrapport for finner vi et avsnitt om Kysteskadrens tilstedeværelse i Nordområdene (sitat):

*Kysteskadrens fartøyer har base ved Haakonsværn i Bergen, og **det trenes derfor mye på Vestlandet**. I Nord-Norge seiles det hovedsakelig under patruljer og i øvelsesperiodene Task Group og Fellesoperative arenaer. **Budsjettmessige forhold og prioriteringer innenfor styrkeproduksjon har halvert tilstedeværelsen i Nord-Norge i forhold til minimumsambisjonen for 2014**. Den maritime tilstedeværelsen nord for 65 grader nord har gjennom året vært bekymringsmessig lav, selv om den årlige patruljen til Svalbard gikk som planlagt med KNM Thor Heyerdahl i september. (Uthevelser er gjort av Bodø kommune).*

FOH uttrykker under Resultatoppnåelse/Planlegge og lede operasjoner (sitat):

Til tross for at operasjonene etter hovedkvarterets vurdering har vært gjennomført på en meget tilfredsstillende måte i 2014, ønsker Forsvarets operative hovedkvarter en økt og mer regelmessig tilstedeværelse av i Nordområdene av maritime og luftbårne ressurser i nordområdene i tiden som kommer.

Kysteskadren oppnådde ikke minimumsambisjonen for tilstedeværelse i Nordområdene i 2014. Vi vet at Sjøforsvaret hadde meget store og viktige oppdrag utenlands dette året, og hensikten er overhode ikke å kritisere forsvarsgrenens innsats på noen måte. Vi anskueliggjør at en enhet som er stasjonert i nord, kan tilføre tilstedeværelse samtidig som den forbereder seg på utenlandsoppdrag, gjennomfører treningsprogram osv.

7. Evne til krisehåndtering – luftmaktens betydning

Luftmakten må forventes å få stor betydning i en eventuell krise i Nordområdene. Varslingstiden kan bli svært kort. Luftmakten er den type militær kapasitet som kan forflyttes raskest fra hjemmebaser til operasjonsområdet. Fly kan brukes til mange typer oppdrag og tilføre en kriseavvergende effekt. Synligheten overfor en motpart kan justeres hurtig i samsvar med kriseutviklingen.

Det er viktig at Norge får tilstrekkelig basekapasitet i nord til å motta norske og allierte luftstridskrefter. Vi er innforstått med at luftstridskrefter også kan operere fra baser utenfor Nord-Norge. Men, mer tilbaketrukne baser kan ikke holde samme beredskap og de gir styrkene mindre synlighet. Det er bekymringsfullt at basekapasiteten i nord bygges ned.

8. FMR og satsing på Forsvaret i nord

FMR har meget gode forslag om typer kapasiteter innenfor gitte økonomiske rammer. Men, FMR bekrefter en trend med konsentrasjoner av militære avdelinger (operative, staber, skoler og støttevirksomhet) med geografisk beliggenhet for langt borte fra det viktigste innsatsområdet.

De to høyest prioriterte, dimensjonerende utfordringene i FMR (1) væpnet angrep på Norge og (2) tvangsdiplomati med militære virkemidler, har begge sitt rasjonale i forholdet til Russland, og Nordområdene som det mest sannsynlige og krevende området for innsats. Likevel foreslås vesentlige reduksjoner i nord:

- Luftforsvarets ledelse foreslås ikke flyttet fra Rygge til Reitan som tidligere vedtatt.
- Kystvaktens ledelse foreslås flyttet fra Sortland til Bergen.
- Bell 412 helikoptrene foreslås flyttet fra Bardufoss til Rygge.
- Heimevernets UB-utdanning foreslås flyttet fra Porsanger til Værnes.
- Kystjegerne nedlegges, men deler av kapasiteten skal overføres til Bergen.
- De maritime patruljeflyene og Andøya flystasjon avvikles.
- Alliert treningscenter legges ned.
- Kystradar Nord avvikles.
- NOBLE avvikles.

FMR inneholder også en del positivt. Bedre bevæpning av landforsvaret i Troms og Finnmark, noe økt bemanning for samme og en mer fremskutt plassering er riktige tiltak for tilstedeværelsen og kampkraften. Det samme gjelder å overføre innsatsstyrker fra Heimevernet fra Sør-Norge til Finnmark. Evenes foreslås som hovedbase for både kampfly og overvåking.

Noen riktige tiltak til tross, så blir tilstedeværelsen i nord for lav. Det åpnes for omkamp over stortingsvedtak om nedleggelse i Sør-Norge, og nylige, vedtatte etableringer i nord. Førstelinjeforsvaret tar ikke tilstrekkelig hensyn til geografi, risiko og behovet for tilstedeværelse i nord.

MILITÆRE AVDELINGER OG MULIGHETER I BODØ KOMMUNE

9. Forsvarets operative hovedkvarter (FOH)

Bodø kommune er tilfreds med at FOH foreslås videreført. Etableringen av FOH viser at det er mulig å gjøre vellykkede etableringer av statlige kompetansebedrifter, herunder militære staber, i Bodø. «Et felles løft» omtaler FOH som en «kraftfull ressurs, både for Norge og for alliansen». FOH omtales videre som et godt og robust nav, som bør få en nøkkelrolle i NATO-operasjoner i nord. Et stort og robust operativt hovedkvarter i Nordområdene vil være attraktivt for NATO.

McKinsey-rapporten omhandler stabs, støtte- og forvaltningsfunksjoner i forsvarssektoren. FOH, som er en del av den operative virksomheten, har uansett blitt en del av rapporten men uten at hovedkvarterets ledere har blitt intervjuet. FOH er opplyst å ha overlappende funksjoner med FD og Forsvarsdepartementet (FST). Intervjuede ledere i FD og FST opplyser om dobbeltarbeid i disse enhetene. FD, FST og FOH kan ha overlappende funksjoner. Vi antar rapporten vil medføre justeringer på sikt. Med bakgrunn i den positive omtalen i avsnittet ovenfor, bør FOH vurderes for nye og større oppgaver.

10. Luftforsvarets ledelse

FMR anbefaler at Generalinspektøren for Luftforsvaret/Sjef for Luftforsvaret forblir på Rygge, i strid med Stortingets vedtak i 2012. Det samme gjelder generalens underlagte staber. FMR åpner for at PROGENS rolle skal vurderes, noe vi tolker som at enheten kan bli lokalisert andre steder enn Reitan. NAOC foreslås beholdt på Reitan. Forsvarsjefen begrunner hele forslaget som gjelder Luftforsvarets ledelse med økonomiske og operative årsaker.

FMR foreslår at Sjefen for Luftforsvaret gjøres til taktisk styrkesjef. Nærhet til Sjef FOH og NAOC på Reitan framstår dermed som en meget logisk løsning. Å lokalisere en styrkesjef i den operative kommandokjeden geografisk adskilt fra sitt eget operasjonssenter (NAOC), vil alltid være forbundet med betydelige ulemper. FMRs forslag oppfattes av Bodø kommune som et steg på veien mot «noe annet» og ikke en helhetlig og langsiktig løsning.

FMR sier NAOC skal kunne inngå sømløst i NATO luftkommandostruktur. «Et felles løft» foreslår at FOH tilbys som en ressurs til NATO, eventuelt bærer to hatter. Norge bør arbeide for en tilsvarende ordning for ledelse av luftoperasjoner. Da bør Sjefen for Luftforsvaret lede operasjoner fra Reitan slik Commander Combined Air Operations Centre 3 (CAOC 3) gjorde for NATO inntil 2008. NATOs kommandostruktur er ikke satt for all framtid. Alliansen kan i framtiden se nytte i en luftkommandør som er samlokalisert med FOH. Kombinasjonen FOH og en luftkommandør i et anlegg kan bli særlig attraktiv for NATO. Sjefen for Luftforsvaret er generalmajor, samme grad som Commander CAOC 3 hadde. Sjefen for NAOC er brigader, et gradsnivå som kan bli i laveste laget for NATO. Norge bør derfor beholde Luftforsvarets ledelse på Reitan for å posisjonere seg for NATO roller i framtiden.

Luftstridskrefter er tjent med sentralisert ledelse. Gitt luftstridskreftenes viktige rolle i krisehåndtering, synes det militært fornuftig at sjef FOH og sjef for Luftforsvaret sitter nært hverandre. Gitt også sannsynligheten for hurtig, utviklede situasjoner og luftstridskreftenes rolle i et slikt scenario, framstår det som en spesielt god løsning at nettopp Sjefen for Luftforsvaret lokaliseres på Reitan i fredstid. Luftfartstilsynet og Avinors tunge tilstedeværelse i Bodø bør også ha betydning for valg av tjenestested for Sjef for Luftforsvaret og hans staber. Vi anmoder derfor Forsvarsdepartementet om å innstille på opprettholdelse av Stortingets vedtaket fra 2012, og flytte Sjefen for Luftforsvaret med tilhørende staber til Reitan snarest mulig.

11. Norwegian Battlelab and Experimentation (NOBLE)

FMR foreslår å legge ned NOBLE og integrere aktiviteten i Forsvarets forskningsinstituttets virksomhet. Et nettverksbasert forsvar som prioriterer situasjonsforståelse og integrering av sensorer, våpen og beslutningsnoder, framstår som relevant. NOBLE er en spesiell kompetansebedrift hvis oppdrag ligger nært FOHs virksomhet. Bodø kommune håper at kapasitetene som NOBLE besitter kan videreføres, gjerne i nær tilknytning til FOH.

12. Luftforsvarsmuseet

Forsvarsjefen vil utrede mulighetene for å samle Forsvarets museale aktivitet. Luftforsvarsmuseet er opprettet av Stortinget som en integrert del av Norsk Luftfartsmuseum. Forsvarets Museer har to ansatte i Bodø. All annen drift besørjes iht en samarbeidsavtale av luftfartsmuseet. AVINOR etatsmuseum er på plass i samme, moderne anlegg. Besøkstallene er mellom 40.000 og 50.000 i året. I skrivende stund arbeides det med en utvidelse med en høyteknologisk utstilling, som må forventes å gi ytterligere, rekrutterende effekt til luftfartsrelaterte yrker. Kulturdepartementet og FD har initiert en utredning for nasjonal formidling av Kald krig historie. Luftforsvarsmuseet og Anlegg 96 på dagens flystasjonsområde inngår i dette. Forsvarsdepartementet bør innstille på å opprettholde en helhetlig løsning for luftfartens museale virksomhet.

13. Utdanningsmuligheter i Bodø

Vi støtter en gjennomgang av hele utdanningssystemet i Forsvaret, herunder en vurdering av hvorvidt sivile utdanningsinstitusjoner kan spille en større rolle. I FMR framgår det at Forsvarssjefen vil sette levere en egen studie senest i 2020, når erfaringer med den nye militærordningen er høstet. Forsvarssjefen bør få en stram tidsfrist. Skoleordningen er overmoden for modernisering og en helhetlig gjennomgang bør ikke utsettes. Sivil utdanningssektor bør delta i utredningene.

Minst en større skoleenhet i Forsvarets framtidige skolestruktur bør legges til Nordområdene, gjerne i tilknytning til en sivil utdanningsinstitusjon. For Bodø kommunes vedkommende er det naturlig å anmode Forsvaret om å vurdere utdanningsklyngen på Mørkved for framtidig bruk; Bodin videregående skole og maritime fagskole, UiN samt Politihøgskolen. Nedenfor følger en oversikt over de mest aktuelle fagområdene:

- Bodin VGS og maritime fagskole: Elektro, teknologi/forskning, teknikk og industriell produksjon, data og automatisering, nautiske og skipstekniske fag samt sikkerhetscenter.
- UiN (snart «Nord universitet»): Studier innen samfunnsvitenskap, økonomi og ledelse, pedagogikk, mediekunnskap, sikkerhet og beredskap, entreprenørskap og innovasjon, nordområdene. Et bredt sett av kompetansetjenester knyttet samfunnssikkerhet, beredskap og kriseledelse på flere nivå. Foruten en rekke økonomi og ledelsesutdanninger tilbyr Universitetet i Nordland bachelorutdanning i internasjonale relasjoner, erfaringsbaserte masterutdanninger i luftfartsledelse samt samfunnssikkerhet og kriseledelse. Det tilbys sjøoffiserutdanning med stort innslag av ledelsesfag. I samarbeid med de maritime fagskoler har en bygd opp en moderne infrastruktur knyttet til simulatortrening i operativ ledelse og havari og sikkerhetsopplæring. UiN etablerer nå egne laboratorier for øving i beredskap og kriseledelse der samvirke står sentralt. UiN har også egne laboratorier for undervisning i ulykkesmedisin.

14. «Ny-by-ny-flyplass» - nye muligheter for Forsvaret

Bodø ønsker å være en vertsby for Forsvarets virksomhet. Vi tilbyr Forsvaret en framtidig plass i «Ny-by-ny-flyplass». Forsvaret og Forsvarsbygg er parter i prosjektet pr i dag fordi store deler av arealet er militært. Forsvaret bør vurdere nye funksjoner i Bodø, som blir et sterkt, intermodalt transportknutepunkt, med nærhet til hovedfartsåren E6. Bodø fortsatt bidra til flere totalforsvars- og militære funksjoner: alliert forhåndslagring, beredskapslagre, terminalkapasitet og logistikkbase for allierte og norske styrker, medisinsk kapasitet herunder evakuering, drivstoff og andre forsyninger. Bodø kan også benyttes som havn og/eller base for flere typer fly og fartøyer i krise og krig.